Nikola Minov

No. 11 Noemvrie 190[illegible]

APARE ODATĂ PE LUNĂ

LUMINA

REVISTĂ POPULARĂ
A
ROMANILOR DIN IMPERIUL OTOMAN

Publicaţie a corpului didactic şi bisericesc român din Turcia

Abonamentul în Turcia	piastri	Abonamentul în România şi străinătate	
Pe un an [illegible]	20	Pe un an lei noui	6.—
Pe 6 luni piastri	10	Pe 6 luni	3.—

UN NUMĔR 50 bani (2½ piastri)

PENTRU ANUNCIURI 50 BANI (2½ PIASTRI) LINIA

Manuscriptele şi toate comunicările referitoare la Redacţie şi Administraţie precum şi abonamentele pentru Turcia se vor adresa D-lui G. ZUCA, *profesor la liceul român* Bitolia (Monastir); *iar pentru România şi Străinătate D-lor Fraţii* M. CRAJA, *comercianţi*, Bucuresci. *Calea Victoriei, 40.*

MANUSCRIPTELE NEPUBLICATE SE ARD

CONSILIUL DE REDACŢIE

DUMITRU COSMULEI, Director

Coe N. Adam
Elia Chicu
D-ra Elena Aurelianu
Tascu Puceres
G. Zuca, administrator

Constantin D. Metta
D. Nicolescu
Sterie Ciumetti, [illegible]
Dr. Tascu G. Trifon
V. Constantinescu, Secretar

SUMARUL: Românii din Tesalia şi Epir, *G. Zuca.* — Un document. — [illegible] — Românii din Vilaetul Scodra, [illegible] — [illegible], *Dr. T. Trifon.* — Credinţe şi superstiţii din [illegible] — Fata şi Românul (poezie), *D-na El. [illegible]* — [illegible] *D-ra E. Aurelianu.* — [illegible] — Lecţie practică de abecedar, [illegible] — [illegible] — Poşta Redacţiei.

Redacţia şi Administraţia: Bitolia (Monastir) Liceul Român

Anul I | No. 11 | Noembrie 1903

LUMINA

Revistă Populară a Românilor din Imperiul Otoman

ROMÂNIÎ DIN TESALIA ȘI EPIR

Astă-ḑi în tóte orașele marî și micî din Turcia, elita și majoritatea claseî negustorescî o formézâ Româniî. Chiar în Salonic, oraș considerat până maî deună-ḑi evreesc și grecesc, s'a constatat până la evidență că toțî negustoriî marî sunt românî, fie din Vlaho-Clisura, Nevesca, Vlaho-Livadia, Crușova, etc. fie din comunele românescî din Tesalia ca Malacașî, Cornu, Tricol și altele. Grecî adevărațî la Salonic nu sunt de cât bărbieriî, bucătariî și barcagiî (luntrașî). Mare desilusie pentru grecî va fi chiar a doua ḑi, după ce vom avea un cap religios național.

E maî bine de un secol de când Pouqueville făcu cunoscut Europeî existența unuî element neo-latin (român) în Turcia. Acest prețios scriitor pentru noî Armâniî, afirmă că în călătoria sa în toțî munțiî Epirului n'a dat de cât de o mare masă compactă de românî. Ce e maî mult, Pouqueville ne spune că orășelele ca Șacista, Cojanî și altele, eraû pe atuncî curat românescî, iar aḑî din nenorocire nu maî aû românesc de cât portul, fisionomia așa de caracteristică la românî, multe din obiceiurî, dar nu și limba. Va să ḑică, cu cât scormim trecutul și cu cât ne apropiem de acele faimóse capitanate românescî, cu atît vedem că grecî n'aû fost nicî odată în Epir, și cu atât maî puțin în Macedonia.

De multe orî vedem scriindu-se de către grecî, că Româniî sunt puținî în Macedonia, și aceî puținî chiar, duc o viață nomadă, așa că iarna se scobóră în Thesalia — deducând de acî, bine înțeles, că maî curând orî maî târḑiû și aceștia se vor grecisa. Orî-cine póte înțelege unde tind aceste afirmațiunî ale adversarilor noștri. În contra unor scirî tendențióse ca acestea, noî susținem pe basa unuî adevĕr indiscutabil, că în Macedonia propriû ḑisă, grecî nu sunt de loc, că sunt fórte puținî în Epir și aprópe de loc în Tesalia grecéscă.

Ne vom încerca a descrie — pe cât ne va fi în putință — adevărata stare a lucrurilor.

E sciut de tótă lumea că în Tesalia propriû ḑisă cea maî mare parte din locuitorî e formată din Românî, carî vorbesc un jargon românesc cu mult maî curat chiar de cât dialectul macedo-român. Acésta se explică ușor, căcî grecii, neavĕnd nicî o téma de românî din Tesalia nu se încércă a-î desnaționalisa. Apoî și dacă s'ar încerca n'ar fi sigurî de reușită, de óre-ce majoritatea sdrobitóre a populațieî — după cum am ḑis — o formézâ Româniî. Pe lângă acésta sunt animositățile politice carî îî fac pe grecî să nu-î supere pe românî d'acolo, carî sunt atotputernicî, atât ca numĕr cât și ca inteligență și bogăție. În maî tóte

satele Tesaliei, cu deosebire în tot Aspropotamul, n'audi de cât accentele dulci ale limbei românesci. Se numără mai bine de 60 de sate curat românesci în acéstă nenorocită provincie, pe care deplorabila administrație grécă a adus'o în sărăcia cea mai négră, ea, care altă dată a fost un adevĕrat grânar pentru Peninsula Balcanică.

Cu inima sfișiată de durere ne descria deună-ḑi un tinĕr student din comuna românéscă Cornu, anume Vieru, cât le este de insuportabil domnia grecéscă și de ce România mamă nu se interesézá a le scăpa limba și obiceiurile pămăntesci prin deschiderea de școli românesci. Tot D-l Vieru, Tesaliot, a avut buna-voință de a ne enumĕră următórele comune românesci de acolo: *Malacasi, Castania, Generali, Struza Hirjeala, Ciurane, Buruvicu, Cocli, Guduvajdi, Custeanena, Vidista, Nevodi, Cato Pârleanca, Ano-Pârleanca, Cornu, Arvan, Dragovistea, Halichi, Asvirlicu, Clinova, Selinésa, Lipenda, Doliani, Colori, Pertuli, Viternic, Pira, Gardiste, Ciuleca, Macuichi, Velitani, Paleohori, Tiflu-seli, Dessali, Ameru, Agrardelos, Paleo-Manana, Sturnari, Colenzi, Gurghiotesa, Surovili, Armiro, Veleștino* etc. etc. Apoi orașele Larisa, și mai ales Tricala și Tîrnovo cu împrejurimele lor sunt fără contestație centre ale populației românesci d'acolo. Afară de acésta e de notat că în tóte orașele și porturile grecesci din Tesalia elita populației o formézá românii, ca în Volo, Domoco, Lamia, Calabaca, Cardița, Farsala, etc. Asa că numĕrul populației românesci din Tesalia se ridică la cel puțin 90.000 de suflete. Călătorul imparțial trecând prin Tesalia s'ar crede cu siguranță într'un regat românesc. Nu e om care să fi trecut p'acolo și să nu fi mărturisit că a auḑit cu propriile lui urechi, chiar pe greci spunĕnd că Tesalia este un *Vlaho-vasilion* (regat românesc).

Așa fiind, și aceĭ puținĭ românĭ din Epir carĭ se duc ca să ierneze p'acolo, nu se duc de cât în mijlocul fraților lor. Pericolul de a se desnaționalisa prin urmare, este cât se póte de nefundat.

Grecii se tem de desvoltarea elementului român din Turcia, pentru-că sciŭ că acest element, dată fiind superioritatea luĭ intelectuală și fisică fată de Greci, va avea mâne poimâne competițiunĭ și asupra Tesaliei. Téma lor nu e nefundată, maĭ ales luându-se în vedere că și restul populației, afară de românĭ, până la Istmul de Corint, e orĭ turcéscă orĭ albanezéscă. Cea-ce nu s'a făcut până acum, însă, o să se facă din partea Românilor într'un viitor apropiat. Deja mulțĭ românĭ d'acolo aŭ făcut cererĭ pentru a li se deschide școlĭ românescĭ; dar guvernul grecesc întrebuințézá tot felul de persecuții și amenințărĭ pentru a-ĭ face să renunțe de la acéstă idee.

După ce am probat pînă la evidență că Românii sunt atot-puternicĭ chiar în ținuturĭ întregĭ din Grecia propriŭ ḑisă, să trecem acum să vedem și pe Românii din Epir. Lăsăm pe cititor să judece singur din cele ce vom spune maĭ jos.

În Turcia Europénă, afară de micĭ excepțiunĭ, tóte părțile muntóse sunt locuite exclusiv de Românĭ. Așa avem:

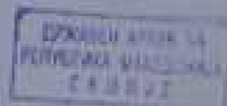
1) Munțiĭ Pind, unde se află peste 50 de comune marĭ românescĭ.

2) Munțiĭ Gramos, cu comunele românescĭ: Gramostea, Deniscu.

3) Munțiĭ Viciŭ cu comunele românescĭ: Nevesca, Belcamen, etc.

4) Munțiĭ Peristera cu comunale românescĭ: Pisuderi, Magarova, Tîrnova, Nijopole, Molovistea, etc.

5) Munții Galicița (Petrina) cu comunele românescĭ: Călivele din Istoc, românĭ nomadĭ Pervoliotĭ, și românii din Resna, până la Ohrida, conlocuind cu Bulgarii și Albanezii.

6) Munţii Doxa (Veria) cu comunele românesci: Selia, Doliani, Xirolivad, etc.

7) Munţii Olimp, cu comunele românesci: Vlaholivad, Cochinoplo, Caterina, etc.

8) Munţii Paik şi Koşuf: tóte comunele românesci din Meglenia, ca Ninta, Liveḑi, Luminiţa, Cupa, Birislav, Logunta, Huma, etc.

Continuând ast-fel până la Adriatică, vom vedea că ori unde se găsesce un pisc de munte sunt aşeḑate şi mai multe comune românesci. Causele pentru carî Românii aŭ ocupat locurile muntóse sunt cunoscute de tótă lumea. Dar ţinem să spunem, că în ḑiua de aḑî acei Românî, se ocupă fórte puţin cu crescerea vitelor, şi sunt dedaţi fórte mult la industrie, care putem ḑice că este mai tótă în mâna lor.

In mai tóte oraşele mari din Turcia europénă ca, Monastir, Coriţa, Berat, Elbasan, Ianina, Salonic, Scopia, etc., eî sunt representanţiî de frunte şi neîntrecuţi în negoţ şi industrie. Nu-î comparăm cu grecii carî nu însemnéză nimic, nici cu bulgarii carî formézâ pătura agricolă a populaţieî, iar acum în urmă s'aŭ dedat şi eî cu succes la negoţ, dar nici ovreii nu pot înfrunta concurenţa Românilor.

E sigur prin urmare, că în calitate de negustori şi de meseriaşi eî formézâ o populaţie cât se póte de stabilă.

Am ḑis că tóte piscurile şi pólele munţilor sînt ca nişte stejarî uriaşi subt a căror umbră se adăpostesc voinicii şi harnicii Aromânî. Acum să mărginim zona.

Am maî ḑis că munţii Pindului sînt locuiţi esclusiv de Românî. Aceşti munţi ocupă cea maî mare parte din Epir şi formézâ linia de demarcaţie între Epir şi Macedonia pe de o parte, şi între Macedonia şi Albania pe de alta.

Numĕrul Românilor din Epir numaî, se ridică la cel puţin 120.000 de suflete şi sunt toţi compacţi, neamestecaţi cu altă naţie, avĕnd obiceiurile, graiul, şi portul curat românesc, pecetluite de cea maî isbitóre originalitate. Să se noteze bine, că noi nu enumĕrăm printre cele 120.000 de românî epiroţi, şi pe Românii din munţii Gramos, al căror grup format din comunele Gramostea, D niscu, Hripiştea, Clisura, Nevesca, etc., numĕră pînă la 25.000 locuitori; nici pe cei din Olimp, carî aşeḑaţi în majoritate prin orăşelele Serfige, Elasona, Ciariciani şi Caterina cum şi în comunele Vlaholivade, Cochinoplu ş. a. întrec cifra de 15.000. Mulţi obicinuesc a-î socoti şi pe aceştia ca românî Epiroţi, aşa că numĕrul total s'ar ridica la 160.000.

Vom cita cele maî principale din comunele românesci în carî sunt stabiliţi cei 120.000 românî din Epir.

1) Comunele carî sînt locuite de cel puţin 2000 de suflete:

Samarina, Grebena, Abela, Perivole, Amînciŭ, Smixi, Pazî, Laca, Turia, Furca, Săracu, etc.

2) Comunele locuite de cel puţin 1200 de suflete:

Paleoseli, Armata, Breaza, Floru, Ameru, Lefterohore, Paltin, Cerneşi, Grebeniţi, Seşi, Băiasa, Macrini, Spiliu, Demati, Papingo, etc.

3) Apoî în oraşul Ianina sînt pînă la 10.000 de românî printre carî maî tótă nobilimea. Acele familiî sunt stabilite aci din Amînciŭ, Grebeniţi, Săracu, Băiasa, Berat şi Fraşarî. E adevĕrat că o mare parte dintr'înşiî vorbesc gr cesce, dar acésta nu împedică de a se numi *vlahî*. Căcî dacă ne-am conduce după limbă, atuncî ar trebui să-î punem printre greci şi pe 12.000 de Turcî şi Albanezî aflătorî în acel oraş, de

óre-ce și acești vorbesc în majoritate limba grécă. Cu tóte acestea ei nu'și tăgăduesc naționalitatea.

4) Mai sunt vre-o 20 de sate din Zagori cari, cu un secol în urmă un călugăr fanariot, Cosma, a putut să le facă să-și grecizeze limba spunêndu-le că limba plăcută și chiar vorbită de D-deu, e cea grecéscă și că toți cari vorbesc o altă limbă vor fi blestemați de D-deŭ. Aceste sate deși vorbesc o limbă mai mult grecéscă, totuși numirile de localități, datinele și tot ce formézā marca distinctivă a unei naționalități, sunt curat românesci. O probă strălucită despre romanitatea lor, e că cei mai bătrâni d'acolo și azi încă vorbesc mai bine românesce de cât grecesce.

Apoi găsim români în grupuri de câte 20, 30 și până la 40 de familii așeḑați în tóte satele ce se întind din Ianina și până la Marea Adriatică ca: Arta, Fileadi, Filipiada, etc., etc.

Din mai bine de 50 de comune cari formézā populația românéscă din Epirul propriŭ ḑis, sunt patru comune și anume: Samarina, Abela, Perivoli și Smixi, cari în timpul iernii se coborâ în locurile mai căldurόse. Totalul sufletelor din aceste 4 comune se ridică la 14.500. Toți cei l'alți români din Epir sunt stabili. Póte mai plécă și vre-o 5 saŭ 6 familii de celnici (mari proprietari de oi) din Furca. Din acele 14 500 de români, cei mai mulți rĕmân iarna dincóce de frontiera grecéscă, în câmpiile Elasonei, la pólele muntelui Olimp, unde 'și-aŭ proprietățile (munții) lor și unde găsesc pășuni din belșug. Și aceștia altă-dată nu plecaŭ.

Ei aŭ început a se deplasa și a-și părăsi comunele lor, numai de la 1850 încóce.

Citind acestea, póte cine-va să-și pue întrebarea: Nu sunt de loc Greci în Epir? Ba sunt, și iată câți. În partea estică a Epirului, începând de la Grebena și până la Elasona, dai de vre-o 25 de sate cupăciresci (un fel de grecesci, numai după un jargon grecesc, dar nesămănând de loc a Greci nici după fisionomie, nici după port, trebue să fi fost ori români, ori mai probabil slavi). Dat fiind-că satele grecești nu numĕră mai mult ca 25—30 de familii și sciindu-se bine că familia grecéscă nu numĕră, în casul cel mai fericit, de cât până la 4 membri, numĕrul total al acelor așa ziși greci ar fi de 3.000. Apoi vin vre-o 20 de sate din Zagor. E de notat că aci, fără cea mai mică exagerare, n'ai putea găsi în satul cel mai populat mai mult de 10 bărbați. Toți plécă prin streinătate, încă de mici, prin Drama și România mai ales, și nu vin pe la vetrele lor de cât pe la vârsta de 40 de ani, când se și însóră. Cu nevestele lor nu staŭ de cât vre-o lună, maximum două, și iar plécă în streinătate, de unde nu se întorc de cât la adâncă bătrânețe. Așa fiind e o descreștere îngrozitóre a populației. Rar găsești 3 inși într'o casă. (Se vede că D-zeŭ departe de a-i bine-cuvinta că și-aŭ lăsat limba lor, i-a blestemat să piară!)

Așa dar numĕrul quasi-grecisaților din Zagor ar fi de ḑece mii (10,000) suflete.

În orașul Ianina numĕrul Grecilor adevĕrați ar fi de 8,000. Mai punênd încă vre-o 5000 împrăștiați în diferitele sate albanezesci și românesci de la Ianina și până la Arta, avem un *total de 26,000 de greci în tot Epirul*. Și atâta e prea mult. S'ar mai întreba cine-va: De unde le vine grecilor atâta curaj ca să pretindă că sunt așa de numeroși? Explicația e ușóră. În tóte comunele românesci, grecii de la 1877 și încóce aŭ fundat școli grecești întreținute de Silogul din Atena. Pe când

In nici unul din satele grecești nu aŭ vre-o școlă intreținută pe spesele statului grec. Așa că populația grecéscă de acolo zace în ignoranța cea mai négră. Analfabetismul printre eĭ, e cu siguranță de 99 %.

Prin mijlocul școlilor pe de o parte și prin mijlocul bisericilor pe de altă parte, eĭ fac ca Românii de acolo să simpatizeze cu dânșiĭ și încă să facă sacrificiĭ mari pentru statul grecesc. Tocmaĭ de aceia nu ne permit noŭĕ Românilor de a sluji în biserici pe limba românéscă. Pe de altă parte religiunea ortodoxă e cunoscută sub numele de religiune grecéscă (rum.) Așa fiind, greciĭ noștri, consideră pe toți cățĭ sunt de religiune grécă, ca greci. Ar urma din acésta, ca și pe Românĭ din Țară, cum și pe Rușiĭ din Rusia, fiind de religiune ortodoxă (orientală) să-ĭ considere de greci. După cum vedem dar, greciĭ vrea să facă din stejar salcie, din românĭ greci. O să reușéscă tot așa de bine cum aŭ rĕușit să facă din România și din Bulgaria state grecești și din Grecia stat Elinesc!

G. Zuca.

UN DOCUMENT

Proectul depus și votat în Corpurile române Legiuitóre, pentru acordarea unuĭ budget de 600.000 leĭ, care va servi la clădirea de bisericĭ și de școlĭ românești în Macedonia, este menit să rĕmâe un document nepreţuit în istoria redeșteptăreĭ naționale a Românilor Macedonenĭ, atît prin sprijinul material însemnat ce se acordă causeĭ lor naționale, cit și prin motivele carĭ aŭ determinat facerea proectuluĭ și din carĭ transpiră sentimentele cele maĭ nobile și ideile cele maĭ înălțătóre pentru sórta și viitorul neamuluĭ românesc din Balcanĭ.

E de prisos a spune că votarea acestuĭ fond pentru clădirĭ de bisericĭ și de școlĭ, a umplut de bucurie și entusiasm inimile Românilor din întréga Macedonie.

Eată acum și textul expunereĭ de motive a proectuluĭ depus în ședința Camereĭ de la 28 Noembrie și publicat în «*Monitorul Oficial*» No. 10, din 2 Decembrie 1903:

«Printre populațiunile streine din Turcia némul românesc constitue unul din elementele cele maĭ numeróse și maĭ înzestrate cu inteligență, capacitate și aptitudini de tot felul; de aceea, el a fost obiectul unor continue încercări de desnaționalisare ce s'aŭ urmat de maĭ bine de un secol prin biserică și școlă. Procesul de desnaționalisare însă, deși aŭ avut pentru némul nostru consecințe păgubitóre, aruncând asupra luĭ vĕlul uneĭ culturĭ străine de tradițiunile luĭ, totuși n'a putut întuneca cu desăvârșire în inimile Românilor consciința origineĭ și a naționalităţeĭ lor. A întări la eĭ sentimentul național, a le inspira încredere în propriile puterĭ ale neamuluĭ, a fost grija nóstră neadormită, îndată dupe ce România a devenit stăpână pe destinele eĭ.

«De aprópe, treĭ-deci și cincĭ de anĭ, printr'o acțiune moderată, dar stăruitóre, prin sacrificiĭ potrivite cu situațiunea din ce în ce maĭ bună a finanțelor sale, România a susținut opéra de regenerare a populațiunilor române din Turcia. Silințele nóstre, conduse cu patriotism și cu energie, aŭ avut de învins la început cele maĭ marĭ dificultăți. Politica prudentă a Regatuluĭ român a sciut treptat să le înlăture și a reușit să alunge ori-ce umbră de îndoĭală ce s'ar fi putut arunca asupra sincerităţeĭ scopurilor culturale urmărite de noĭ.

«Dacă, în împrejurările actuale, a fost dat acțiunei nóstre să culégă óre-cari róde bine meritate şi să vadă terenul ce i se deschide de aci înainte ceva mai liber, ceva mai lipsit de greutăți şi obstacole de cât cel prin care a trecut până acum, acésta se datoreşte încrederei de care ea se bucură, mulțumită faptului că ea este în Orientul Europei colaboratórea tutulor factorilor de pace, de ameliorare şi de propăşire.

«Pe de o parte, Turcia a recunoscut interesul ce-l are de a protegia elementul român atât de harnic şi de fidel, apropiindu-şi'l ast-fel încă mai mult, iar în simpatiile cari ne legă cu Românii din Imperiŭ vede o chezăşie pentru dânsa şi pentru menținerea păcei. De altă parte, puterile cele mari, stăpânite de singura grijă de a menține pacea, asigurând de o potrivă bunul traiŭ tutulor populațiunilor din Macedonia, aŭ constatat legitimitatea drepturilor şi a intereselor connaționalilor noştri.

«Intrarea unui delegat român în Comisiunea de reforme instituită pe lângă Inspectorul General al vilaietelor macedonene, alături cu câte un delegat al celor-alte naționalități, constitue pentru silințele nóstre o dovadă îmbucurătóre a bunei lor îndrumări.

«Dacă, totuşi, prea mulți români se sfiesc încă a'şi mărturisi hotărît némul, acésta provine din faptul că ei nu eraŭ tratați, din punctul de vedere politic, pe un picior de egalitate cu cele-alte naționalități. Acéstă grea situație numai în parte s'a îmbunătățit, căci remân încă a se îndeplini de fapt consecințele legale firesci ale recunóscerei existenței Românilor în Imperiul Otoman.

«Noua fasă în care a intrat opera de redeşteptare a conscinței naționale printre frații noştri cere ca, de aci înainte să nu mărginim ajutórele nóstre numai la întreținerea personalului bisericesc şi didactic român din Macedonia, ci să dăm acțiunei nóstre un caracter de stabilitate, de temeinicie, prin construirea de localuri proprii bisericei şi şcólei, potrivite cu misiunea înălțătóre ce aŭ şi cu avêntul ce sunt destinate a lua.

«De aceea, vĕ propun ca din excedentele anilor trecuți să se destine o sumă de 600.000 lei ca fond pentru construcțiuni de biserici şi şcoli române în Imperiul Otoman şi pentru cumpĕrarea terenurilor necesare lor.

Ministrul cultelor şi instrucțiunei publice, SP. HARET

Causele şi felul prigonirilor îndurate de creştini, în cele d'întâi trei secole

Lumina, în tot de-a-una, supără vederile suferinde ale ómenilor şi zădărnicesce planurile celor cari umblă după întunerec. Pe cât este de plăcută şi bine-făcătóre tutulor creaturilor inocente, pe atât de nesuferită devine lumina când este propagată în calea spiritelor copleşite de prejudiții false şi interese lumesci. Lupta continuă, între representanții şi aderenții acestor două extremități opuse, este prea firéscă, însă resultatul final nu póte fi de cât triumful luminei asupra tutulor obstacolelor ce'i se opun la rĕspândirea radelor sale bine-făcĕtóre.

Acest netăgăduit adevăr, ni-l confirmă cu destulă claritate istoricul rĕspândirei luminei evangelice

Religiunea creştină, examinată în ființa sa, este singura căreia îi se cuvine sceptrul păstoriei asupra omenirei întregi şi ca atare nu merită de cât stimă şi admirațiune din partea acelora cari aŭ avut fericita ocasiune de a fi puşi în mĕsură de a o cunósce. Contrariŭ acestor asceptări naturale, pentru motivul că ea nu respunde dorințelor nesăbuite, ale lumei decădute, a întimpinat cele mai grozave pedici, iar, acei cari profesaŭ preceptele sale, aŭ îndurat cele mai crude suferințe.

Ast-fel, biserica creştină, chiar la începutul constituirei sale, a devenit obiectul atacurilor îndreptate cu multă vehemență, atât din partea iudeilor cât şi din partea păgânilor. Pentru stagnarea şi nimicirea